

Ευτύχης Μπιτσάκης: Η Ευρωπαϊκή Οικονομία στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης

Στις 16 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε στο Χίλτον διεθνής Συνάντηση με το ανωτέρω θέμα. Οργανωτής της Συνάντησης ήταν η περιοδική έκδοση *Αφιέρωματα*, δηλαδή η Ελληνική έκδοση του *Manière de Voir* της *Monde Diplomatique*. Εισηγητές: Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Paris 7, Jean Chesneaux. Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Γ. Προβόπουλος. Ο Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου, Η. Κατσούλης. Ο δημοσιογράφος της *Monde Diplomatique*, Jacques Decornoy. Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Π. Καζάκος. Ο κ. Γ. Μάρκοπουλιώτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τη συνάντηση άνοιξε με σύντομη ομιλία του ο Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Οικονομίας Γ. Παπαντωνίου. Συντονιστής ήταν ο δημοσιογράφος Παύλος Τσίμας.

Η Συνάντηση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για δύο λόγους. Πρώτο επειδή από τις εισηγήσεις αναδύεται έντονα η ζοφερή εικόνα του σημερινού κόσμου. Δεύτερο, επειδή οι ερμηνευτικές απόπειρες και οι προτάσεις που διατυπώθηκαν είναι χαρακτηριστικές της στάσης μιας σημαντικής μερίδας πανεπιστημιακών και διανοουμένων, μπροστά στις πραγματικότητες του σημερινού κόσμου.

‘Ένας βάρβαρος κόσμος σε παρακμή

‘Όλοι οι ομιλητές επεχείρησαν μια ευρεία θεώρηση του σημερινού κόσμου, ο οποίος χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τη λεγόμενη “νέα τάξη”. Αναφέρθηκαν δηλαδή σε ένα κόσμο στον οποίον, όπως τόνισε χαρακτηριστικά ο κ. Παπαντωνίου, κάθε κοινωνία πρέπει να τα βγάλει πέρα μόνη της μετά το τέλος των προστατευτικών μέτρων. Ο κόσμος αυτός χαρακτηρίζεται από τη φτώχεια μέσα στον πλούτο, την κρίση των δημοκρατικών θεσμών, και νέες και παλαιές μορφές βαρβαρότητας.

Κατά τον J. Chesneaux, ένα δισεκατομμύριο ανθρώπινες υπάρξεις ζουν σήμερα κάτω από το όριο φτώχειας. Η κρίση του σημερινού κόσμου είναι οικονομική, περιβαλλοντολογική, ηθική και πολιτική. Οι συμμορίες και τα ναρκωτικά χαρακτηρίζουν ένα πλανήτη που βρίσκεται ήδη σε κίνδυνο. Η μεγάλη αντίφαση της εποχής μας, κατά τον γάλλο δημοσιολόγο, είναι η ενοποίηση του πλανήτη και ταυτόχρονα η πόλωση, η εξάρθρωση, η ογκούμενη αντίθεση Βορρά- Νότου. Στη σημερινή εποχή της επιστημονικής και τεχνολογικής επανάστασης, τόνισε από τη πλευρά του ο J. Decornoy, στον κακώς οργανωμένο κόσμο μας, 20% των

ανθρώπων κατέχει το 80% του πλούτου. Κατά εκατομμύρια οι άνθρωποι είναι αποκλεισμένοι, ριγμένοι στο περιθώριο της κοινωνίας. Εκατομμύρια νέοι δεν πρόκειται να βρουν εργασία. Σε διάστημα όσο η διάρκεια της Συνάντησης, τόνισε χαρακτηριστικά ο ομιλητής, 10.000 παιδιά θα πεθάνουν από την πείνα και την έλλειψη περίθαλψης. Αυτός ο τύπος ανάπτυξης, κατά τον J. Decrotoy, δεν μπορεί να επεκταθεί σε πληθυσμό 10 δισεκατομμυρίων (όσο ο πληθυσμός του πλανήτη μας σε λίγα χρόνια).

Η Ευρώπη αποκλεισμένο “Φρούριο”;

Πως είδαν οι ομιλητές την Ευρώπη, στο εσωτερικό αυτού του απάνθρωπου κόσμου; Αντί για μια Ευρώπη χωρίς φραγμούς, τόνισε ο J. Decrotoy, επιλέξαμε μια Ευρώπη-Φρούριο. Ποιά είναι λοιπόν τα κύρια χαρακτηριστικά της “Ενωμένης Ευρώπης”, η οποία αντί, όπως ανέφερε ο J. Chesneaux, να δει το Νότο όχι με όρους ανταγωνισμού αλλά αλληλεγγύης, κλείνεται ξενόφοβα στον εαυτό της, ενώ ταυτόχρονα απλώνει το αρπαχτικό χέρι της προς κάθε κατεύθυνση; Δύο πρώτα χαρακτηριστικά: Οικονομική ύφεση και υψηλή ανεργία. Και τα χαρακτηριστικά αυτά κατά τον κ. Παπαντωνίου δεν είναι μόνο συγκυριακά. Είναι συνέπεια σημαντικών διαρθρωτικών προβλημάτων. Διαρθρωτική και όχι συγκυριακή χαρακτήρισε την ύφεση και ο κ. Καζάκος. Κατά τον κ. Κατσούλη, εξάλλου, οι τεχνολογικοί νεωτερισμοί συνεπάγονται την αύξηση της ανεργίας και την αποπτώχευση όλο και μεγαλύτερου ποσοστού ανέργων. Η μεταφορά κεφαλαίων προς τις υποανάπτυκτες χώρες οι οποίες διαθέτουν φθηνή εργατική δύναμη, συνεπάγεται την αποβιομηχάνιση των αναπτυγμένων χωρών και τη συνακόλουθη αύξηση της ανεργίας. Κατά τον κ. Κατσούλη, η ανεργία βρίσκεται πλέον εκτός ελέγχου στις χώρες του ΟΟΣΑ, όπου το 1992 ξεπέρασε τα 28 εκατομμύρια και οδεύει προς τα 36 εκατομμύρια το 1994. Αλλά η πραγματική ανεργία, τόνισε ο ομιλητής, είναι διπλάσια της στατιστικής - αυτής που καταγράφεται. ‘Όλο και μεγαλύτερος αριθμός πολιτών κατολισθαίνει προς τις νέες μορφές φτώχειας.

Σε μια δραματική αποστροφή ο J. Chesneaux τόνισε: Χάθηκε η κοινωνική προστασία. Θα εγκαταληφθούμε λοιπόν στις τυφλές δυνάμεις; Θα γίνουμε πλανητικό Λας Βέγκας; Θα παρακολουθούμε την αύξηση των χρηματικών αξιών, ενώ η κοινωνία θα βυθίζεται στην ανεργία;

Οι προοπτικές της “Ενωμένης Ευρώπης” φαίνονται ζοφερές. Κατά τον κ. Προβόπουλο, η GATT απελευθερώνει το διεθνές εμπόριο από τα δεσμά που υπήρχαν. Αυτό σημαίνει ένταση της ανταγωνιστικότητας. ‘Αλλά η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης υποχωρεί. ‘Εχουμε μείωση της απασχόλησης και φούντωμα της ανεργίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέθεσε ο κ. Προβόπουλος, στην Ευρώπη υπήρξε μόλις 0,4% αύξηση των θέσεων εργασίας, έναντι 1% των ΗΠΑ και 1,8% της Ιαπωνίας. Επίσης η συμμετοχή της Ευρώπης στις παγκόσμιες εξαγωγές έχει πέσει από 25% στο 18%, ενώ οι δαπάνες για την έρευνα και την ανάπτυξη ανέρχονται στο 1,8%, έναντι 3% στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Τέλος, σύμ-

φωνα με τα στοιχεία του κ. Προβόπουλου, στην Ευρώπη παρατηρείται προϊούσα γήρανση του πληθυσμού.

Που οδηγείται η Ευρώπη του Μάαστριχτ; Κατά τον κ. Καζάκο, η συνθήκη, αντιφατική και όχι ισορροπημένη, θα προκαλέσει αλλαγή των ισορροπιών ανάμεσα στα Έθνη-Κράτη της Κοινότητας. Το μοντέλο του Μάαστριχτ περιέχει αρκετές ασυμμετρίες, οι οποίες θέτουν ζήτημα αξιοπιστίας και επιβίωσης. Η Ευρώπη, κατά τον κ. Κατσούλη, αντιμετωπίζει εξ άλλου έντονα προβλήματα, όπως της επανένταξης των ανέργων στην αγορά εργασίας, το πρόβλημα των μεταναστών και των πολιτικών προσφύγων, κ.λπ. τα οποία επιχειρεί να αντιμετωπίσει ορθώνοντας νέα σύνορα, το πρόβλημα της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, κ.λπ. Αλλά οι πολυεθνικές, κατά τον ομιλητή, ενδιαφέρονται μόνο για τη μεγιστοποίηση των κερδών. Ο κ. Κατσούλης υπογράμμισε το φαινόμενο της κρίσης των Δυτικών Δημοκρατιών και την αδυναμία των παραδοσιακών κομμάτων να ελέγξουν την κρίση. Αυτό συνεπάγεται την ανάπτυξη λαϊκίστικων ακροδεξιών ρευμάτων και κομμάτων, που αντλούν ψήφους και από τα καθυστερημένα και περιθωριοποιημένα τμήματα του πληθυσμού. Δεν είναι τυχαίο ότι η ανεργία οδηγεί στην ξενοφοβία - φταίνε οι ξένοι εργάτες που παίρνουν τη δουλειά των ντόπιων.

Στα πλαίσια της “Ενωμένης Ευρώπης” η Ελλάδα, κατά τον κ. Καζάκο, βρίσκεται καθ’ οδόν προς το περιθώριο, απομακρυνόμενη από τον Ευρωπαϊκό πυρήνα σε επίπεδο οικονομίας, ιδεών, κ.λπ.

Προς ποιά Ευρώπη;

Ο κ. Παπαντωνίου έθεσε χωρίς περιστροφές το δίλημμα: Θα διατηρήσουμε τα κοινωνικά κεκτημένα (προστασία, μόρφωση, κ.λπ) ή θα οδηγηθούμε στη ζούγκλα άλλων πολιτικών προτύπων; Κατά τον κ. Παπαντωνίου, η Ευρώπη χρειάζεται τόνωση της ανταγωνιστικότητας. Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού. Προϊόντα ανώτερης ποιότητας - τα οποία όμως έχουν υψηλότερο κόστος. Αλλά η ανταγωνιστικότητα αποτελεί λύση; Κατά τον κ. Προβόπουλο, επίσης, απαιτείται δημιουργία σταθερού ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Αναβάθμιση της παιδείας. Αναβάθμιση της τεχνολογίας. Μεγαλύτερη ευκαμψία στην αγορά εργασίας. Το κράτος οφείλει να μην εμποδίζει την πρωτοβουλία και χρειάζεται να εγκαταλειφθούν οι κενύσιανές πολιτικές. Κατά τον κ. Κατσούλη, τέλος, έχουμε ανάγκη από ένα πολυεθνικό οργανισμό με αντίστοιχο περιορισμό των δικαιωμάτων των εθνικών κρατών. Κατά ορισμένους, βρισκόμαστε μπροστά στην κρίση του “Δυτικού Παραδείγματος”.

Ο κλειστός ορίζοντας του σοσιαλδημοκρατικού παραδείγματος

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης προβλήθηκε και ένα φιλμ που εξωραΐζε την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Αντίθετα, έγιναν κριτικές παρεμβάσεις από συνέδρους, οι οποίες ενίοτε προχωρούσαν πέρα από την κυρίαρχη οπτική. Θα σημειώσω μόνο την παρέμβαση του Καθηγητή Μπουροδήμου, ο οποίος τόνισε τον κίνδυνο κατάρρευσης του παγκόσμιου οικολογικού συστήματος.

Υπογραμμίζοντας ιδιαίτερα την κατάρρευση του οικοσυστήματος της Μεσογείου, διερωτήθηκε: Τι νόημα έχει, μπροστά στην καταστροφή του Φυσικού κεφαλαίου και του περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση;

Οι εισηγητές δεν εξωραΐσαν την πραγματικότητα του σημερινού κόσμου: 'Έδωσαν συγκεκριμένα στοιχεία και επεσήμαναν τους κινδύνους που συνεπάγεται η διατήρηση των σημερινών κοινωνικών σχέσεων. Ποιές είναι όμως οι βαθύτερες αιτίες της σημερινής κρίσης; Οι αναπτυγμένες χώρες παράγουν σήμερα αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα που υπερκαλύπτουν τις ανάγκες των πληθυσμών τους. Γιατί λοιπόν η ενδημική και εντεινόμενη φτώχεια μέσα στον πλούτο; Η απάντηση πρέπει να αναζητηθεί στο χαρακτήρα του κυρίαρχου, κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Στόχος της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής είναι η συσσώρευση υπεραξίας την οποία δημιουργεί το ιδιόμορφο εμπόρευμα που λέγεται εργατική δύναμη. Ανταγωνισμοί, προγράμματα λιτότητας, ανεργία, υποκατανάλωση, φτώχεια. Από την άλλη πλευρά συσσώρευση κεφαλαίου, απαξίωση, κρίση. Υπερσυσώρευση, υποκατανάλωση κρίση, είναι στιγμές του φαύλου κύκλου της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής. Συνέπειες: η καταστροφή των δύο μόνιμων πηγών του πλούτου: της γης και του ανθρώπου (Κ. Μαρξ). Η καταστροφή του περιβάλλοντος, η εξάντληση των φυσικών αποθεμάτων, η ανεργία, η αποξένωση, η ηθική κρίση, είναι συνέπειες της βασικής αντίθεσης των σύγχρονων κεφαλαιοκρατικών κοινωνιών. Οι εισηγητές δεν προχώρησαν προς αυτή την κατεύθυνση. Η οπτική τους δεν ξεπέρασε τα πλαίσια του σοσιαλδημοκρατικού παραδείγματος, δηλαδή τον οριζοντα της αστικής κοινωνίας. Και για το λόγο αυτό οι προτάσεις τους, έστω και αν έχουν κάποια επιμέρους χρησιμότητα, δεν μπορούν να αποτελέσουν την αφετηρία για υπέρβαση της κρίσης.